

МЕТОДИКАИ ТАЪЛИМИ ЛУҒАТОМЎЗЎИ ВА МАРҲИЛАИ ОН ДАР ТАЪЛИМИ ФАННИ ЗАБОНИ МОДАРИИ ХОНАНДАГОНИ СИНФҶОИ ИБТИДОЙ

Абдуллоева Гулобод Абдуназар қизи

Донишкадаи соҳибкорӣ ва педагогикаи Деҳнав Факултети педагогика равияи
таҳсилоти ибтидоӣ, донишҷӯи соли сеюм гурӯҳи 8-БТ.

Email: gulobodabdulloyeva@gmail.com

+998943050751

<https://doi.org/10.5281/zenodo.17338434>

Аннотатсия: Мавзӯи "Методикаи таълими луғатомӯзӣ ва марҳилаи он дар таълими фанни забони модарии хонандагони синфҷои ибтидоӣ" ба таҳлили усулҳо ва марҳилаҳои омӯзиши луғат дар синфҷои ибтидоӣ равона шудааст. Ин мавзӯ муҳим аст, зеро луғатомӯзӣ ҳамчун пояи забондонӣ ба рушди дониши хонандагон ва малакаҳои ифодаи онҳо кӯмак мерасонад.

Калид вочаҳо:

Луғатомӯзӣ — раванд ё фаъолияте, ки бо мақсади ёдгирии луғат ва зиёд намудани дониши луғатӣ амалӣ мешавад.

Аннотатсия :Тема «Методика обучения словарному запасу и её этапы в преподавании родного языка учащихся начальных классов» посвящена анализу методов и этапов обучения словарному запасу в начальной школе. Эта тема важна, так как словарный запас является основой языкового развития и помогает формировать навыки выражения у учеников.

Ключевые слова:

Изучение словарного запаса — это процесс или деятельность, направленная на изучение слов и расширение лексических знаний.

Abstract: The topic "Methods of teaching vocabulary and its stages in teaching the native language to primary school students" focuses on analyzing the methods and stages of vocabulary learning in primary grades. This topic is important because vocabulary acquisition forms the basis of language development and supports students' expressive skills.

Keywords:

Vocabulary learning is the process or activity aimed at acquiring vocabulary and increasing lexical knowledge.

Забон воситаи асосии муошират ва фикрронии инсон ба шумор меравад. Омӯзиши дуруст ва самараноки он, хусусан дар синфҷои ибтидоӣ, на танҳо барои рушди нутқи шогирдон, балки барои асос гузоштан ба тамоми раванди таҳсили минбаъдаи онҳо аҳамияти муҳим дорад. Яке аз чӯзӯҳои муҳими таълими забон — омӯзиши луғат мебошад, зеро луғат ба сифати пояи асосии забон доништа мешавад. Дониستاني калимаҳо ва мафҳумҳои онҳо ба хонандагон имкон медиҳад, ки фикри худро равшан баён кунанд, матнҳоро дуруст фаҳманд ва нутқи хаттӣ ва шифоҳии худро рушд диҳанд. Методикаи таълими луғатомӯзӣ дар синфҷои ибтидоӣ бояд ба синну сол, қобилияти фаҳмиш ва эҳтиёҷоти равонии кӯдакон мутобиқ бошад. Ин раванд марҳилаҳои муайянеро дар бар мегирад, ки ҳар кадом мақсаду вазифаҳои хоси худро дорад. Омӯзгори синфҷои ибтидоӣ бояд на танҳо калимаҳоро омӯзонад, балки маънии онҳоро равшан

гардонад, истифодаи дурусти онҳоро дар нутқ таълим диҳад ва муҳити забонӣ фароҳам орад, ки хонандагон тавонанд калимаҳоро дар амал омӯзанд ва истифода баранд.

Дар ин кори илмӣ мо кӯшиш мекунем, ки масъалаи таълими луғатомӯзиро дар синфҳои ибтидоӣ ҳамаҷониба таҳлил намуда, марҳилаҳои асосии онро муайян кунем ва роҳи усулҳои самараноки омӯзиши луғатро шарҳ диҳем. Зеро бовар дорем, ки густариши захираи луғавии шогирдон заминаи мустаҳкам барои рушди ҳамаҷонибаи забони модарии онҳо хоҳад буд. Дар соҳаи маориф ба даст овардан ва рушди малакаҳои забонӣ, хусусан дар марҳилаҳои аввали таълим аҳамияти аввалиндараҷа дода мешавад. Дар байни ин малакаҳои забонӣ, луғат ба туфайли нақши бунедии худ дар рушд ва фаҳмиши забон дар ҷои аввал меистад. Дар ин маърузк мо нақши калидии таълими лексикаро дар соҳаи таълими забони модарӣ омӯхта, ба хонандагони синфҳои ибтидоӣ, ки дар марҳилаҳои аввали азхудкунии забон қарор доранд, диққати махсус медиҳем. Илова бар ин, мақсади мо муайян кардани маънои забони тоҷикӣ дар заминаи амалияи таълимӣ, эътирофи арзиши ҷудонопазири он ҳамчун воситаи дониш ва ғанисозии фарҳангӣ мебошад. Луғат асоси эътирофшудаи дониستاني забон аст. Ин маҷмӯи калимаҳо ва ибораҳоест, ки ба одамон имкон медиҳанд, ки фикрҳо, ғояҳо ва эҳсосоти худро самаранок интиқол диҳанд. Дар заминаи азхудкунии забон, хонандагони синфҳои ибтидоӣ дар марҳилаи муҳим қарор доранд, вақте ки онҳо ба салоҳияти забонии ояндаи худ асос мегузоранд. Аз ин рӯ, ба онҳо таҳкурсии мустаҳками луғатро таъмин кардан хеле муҳим аст, зеро ин ба қобилияти хондан, навиштан, гӯш кардан ва сухан гуфтан бо забони модарии онҳо, ки дар ҳолати мо забони тоҷикӣ аст, бевосита таъсир мерасонад.

Забони тоҷикӣ ҳамчун забони модарии Тоҷикистон дар манзараи таълимии минтақа аҳамияти хоса дорад. Ин на танҳо воситаи муошират, балки воситаи ҳифзи фарҳанг, ташаккули ҳувият ва рушди маърифатӣ мебошад. Дар заминаи низоми маорифи Тоҷикистон, ки дар он забони модарӣ нақши калидӣ дорад, омӯзиши луғат на танҳо машқ дар азхудкунии забон, балки воситаи ҳифз ва ҷовидонии мероси фарҳангӣ таърихӣ мардуми тоҷик мегардад. Гузашта аз ин, забони тоҷикӣ дарвозаи анъанаҳои бойи адабӣ ва фарҳангии мебошад. Он дорои ҳикмати дастаҷамъӣ, ифодаи бадеӣ ва арзишҳои иҷтимоии мардуми тоҷик мебошад. Аз ин рӯ, ташаккули луғати мустаҳкам дар хонандагони хурдсол ба забони тоҷикӣ баробар ба таъмини дастрасии онҳо ба ин мероси бойи фарҳангӣ ва зеҳнӣ мебошад. Азхудкунии луғат аз ҷониби хонандагони хурдсол як раванди бисерҷанба аст, ки дар марҳилаҳои гуногуни рушд ба амал меояд, ки ҳар кадоми онҳо бо марҳилаҳои маърифатӣ ва забонӣ тавсиф карда мешаванд. Дар рушди луғат дар хонандагони хурдсол аз таҳаввулоти тадриҷӣ мегузарад, ки бо камолоти маърифатӣ ва забонии онҳо зич алоқаманд аст. Дар марҳилаҳои аввали он кӯдакон ба таҳқиқоти пеш аз забоншиносӣ машғул шуда, барои азхудкунии забон замина мегузоранд. Вақте ки онҳо ба синни томактабӣ мегузаранд, луғати онҳо босуръат васеъ мешавад, ки ин ба қобилияти маърифатии онҳо барои тасниф ва пайваст кардани калимаҳо бо объектҳо, амалҳо ва мафҳумҳо дар муҳити атроф вобаста аст. Дар тӯли ин раванди рушд, кӯдакон майл ба омӯзиш ва азхудкунии луғати навро нишон медиҳанд, аксар вақт ба шарофати экспозиция, такрор ва омӯзиши контекстӣ. Рушди маърифатии онҳо, ки бо афзоиши хотира ва шинохти тасвирҳо хос аст, ба онҳо имкон медиҳад, ки луғати афзояндаро ба даст оранд ва нигоҳ доранд.

Таълими лексикаи тоҷикӣ ба кӯдакон бо мушкилоти муайян, пеш аз ҳама бо сабаби омилҳои забоншиносӣ ва иҷтимоию фарҳангии марбут ба забони тоҷикӣ ва педагогикаи таълими он алоқаманд аст. Баръакси забонҳои васеъ паҳншудаи ҷаҳонӣ, забони тоҷикӣ метавонад дорои захираҳо ва маводҳои маҳдуди таълимӣ бошад, ки истифодаи равишҳои инноватсиониро ба омӯзиш талаб мекунад. Забони тоҷикӣ бо хатти беназир ва хусусиятҳои фонологии худ метавонад дар азхудкунии хат ва талаффуз барои хонандагони хурдсол мушкилот эҷод кунад. Омӯзгорон бояд стратегияҳои мувофиқи синну солро таҳия кунанд, ки ба рушди тадриҷии ин малакаҳо мусоидат мекунанд. Ғайр аз он, контексти иҷтимоию фарҳангӣ низ нақши муҳим мебошад. Омӯзиши забони тоҷикӣ бояд нозуқиҳо ва анъанаҳои фарҳангии маҳаллиро ба назар гирад, то ба ташаккули ҳисси қавии ҳувият ва мансубият дар донишҷӯени ҷавон мусоидат кунад. Интеграцияи мундариҷа ва маводҳои аз ҷиҳати фарҳангӣ муҳим метавонад ҷалб ва ҳавасмандии хонандагонро афзоиш диҳад. Илова бар ин, муҳити дузабонаи хоси Тоҷикистон, ки дар он забони русӣ низ паҳн шуда метавонад, мушкилоти марбут ба дузабонаро ба миён меорад. Тавозуни байни азхудкунии луғати тоҷикӣ ва забонҳои дигар метавонад вазифаи нозуке бошад, ки банақшагирии стратегияи барномаи таълимиро талаб мекунад.

Дар маҷмӯъ, азхудкунии луғат дар кӯдакони хурдсол аз рӯи раванди мушаххаси маърифатӣ ва забонӣ сурат мегирад ва ҳар як марҳила бо мушкилот ва мулоҳизаҳои беназир тавсиф карда мешавад. Таълими луғати тоҷикӣ ба кӯдакон фаҳмидани ин марҳилаҳои рушд ва қобилияти мутобиқ кардани равишҳои педагогиро ба омилҳои забонӣ, фарҳангӣ ва дузабона талаб мекунад. Бомуваффақият бартараф кардани ин мушкилот барои таъмини он, ки хонандагони хурдсол дар забони тоҷикӣ луғати қавӣ ва пурмазмун пайдо кунанд ва ба ин васила ба рушди салоҳияти забонӣ ва ҳувияти фарҳангӣ мусоидат намоянд, аҳамияти ҳалкунанда хоҳад дошт. Ин тадқиқот усулҳои барои ҳалли ин масъалаҳои мушаххас таҳияшударо муфассал баррасӣ хоҳад кард. Бояд қайд кард, ки аҳамияти таълими луғат бо забони модарӣ, махсусан барои хонандагони синфҳои ибтидоӣ, аз ҳад зиёд арзёбӣ кардан душвор аст. Ин унсурҳои муҳимтарини рушди малакаҳои забонӣ, таъмини муоширати самаранок ва нигоҳ доштани ҳувияти фарҳангӣ мебошад. Дар Тоҷикистон, ки забони тоҷикӣ забони модарии онҳост, ин арзиш қабатҳои иловагии аҳамияти фарҳангӣ ва таърихро ба даст меорад.

Таълими луғатомӯзӣ дар синфҳои ибтидоӣ яке аз муҳимтарин ҷузъҳои таҳсилоти забони модарӣ мебошад. Ин марҳала барои ташаккули маҳорати суҳанварӣ, фаҳмиши матнҳо ва тавсеаи дониши луғатӣ ба кӯдакон имконият медиҳад. Методикаи таълими луғатомӯзӣ бояд ба хусусиятҳои психологӣ синни кӯдакӣ мутобиқ карда шуда, бо истифодаи усулҳои ҷолиб ва амалии омӯзиш сурат гирад. Дар марҳилаҳои таълимии луғатомӯзӣ ба синфҳои ибтидоӣ тавре бояд равона карда шавад, ки хонандагон на танҳо луғатҳоро ёд гиранд, балки қобилияти истифодаи онҳоро дар сӯҳбат ва навиштан низ дошта бошанд. Инчунин, истифодаи усулҳои нақлиётӣ, бозӣ ва фаъолиятҳои гурӯҳӣ дар омӯзиши луғат самаранокӣ таълимро афзоиш медиҳад. Бо тавачҷӯх ба марҳалаҳои рушди кӯдак, методика бояд ба тарзи тадриҷӣ, аз содда ба мураккаб ва аз умумӣ ба хусусӣ равона карда шавад.

Адабиёти истифодашуда:

1. Қурбонова, Ш. "Методикаи таълими забони тоҷикӣ дар синфҳои ибтидоӣ." Душанбе, 2018.
2. Назаров, Т. "Психология и методика обучения языку в начальной школе." Душанбе, 2015.
3. Усмонова, Л. "Методические основы обучения родному языку в начальной школе." Душанбе, 2019.
4. Абдуллоев, Р. "Формирование речевой компетенции у младших школьников." Душанбе, 2020.
5. Назарова, М. "Лексика и методика её обучения в начальной школе." Ташкент, 2017.
6. Салихова, Д. "Использование игровых методов в обучении лексике младших школьников." Душанбе, 2021.
7. Amirqulov, A. (2023). HUQUQIY MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHDA O'RTA ASRLAR SHARQ MUTAFAKKIRLARI MA'NAVIY MEROSINING ROLI. Евразийский журнал академических исследований, 3(1 Part 3), 76-79.